

Lena, una història sobre la fragilitat

Jordi Coca

Lena

Edicions 62, Barcelona, 2002

160 pàgs.

Sovint es diu que un escriptor en el fons no fa gaire cosa més que parlar d'un limitadíssim nombre de qüestions, dues o tres a tot estirar. Vull dir amb això que a Jordi Coca se li ha retret que, per exemple, decidís situar l'acció d'una de les seves novel·les a la Xina o a la Grècia clàssica. Observacions d'aquest estil són males observacions, i és evident que, si s'arriba a una conclusió com l'esmentada, és que s'ha fet una pèssima lectura o que es té un concepte de la literatura d'una estretores indescriptible. Amb *Lena* pot passar el mateix i per dues raons. Una, perquè la història transcorre a Suècia; l'altra, perquè després d'una novel·la com *Sota la pols* semblava que l'escriptor s'endinsava en una nova etapa o període, després d'haver fet tota una recapitulació de la seva obra anterior que passà per reunir en un sol volum, *Les coses febles*, tots els relats escrits entre 1973 i 1990, per la reedició sense censura de la seva primera novel·la, *Els lluisos* —rebatejada com *Un d'aquells estius*—, i per la «Biblioteca Jordi Coca» o, el que és el mateix, la seva obra completa revisada de forma definitiva.

Lena s'ha d'entendre o s'ha de veure com a revisitació al fons dels seus interessos. Si s'analitza la seva trajectòria veurem com d'alguna manera Jordi Coca avança i recula tot al llarg de la línia de la seva obra. La seva no és pas una obra que avanci en línia recta, que vagi de dret endavant. Al mateix temps que obre nous espais, també es capaç de recuperar fils temàtics que estremen el cercle dels seus interessos i preocupacions fonamentals. És des d'aquesta perspectiva que cal contemplar aquesta *Lena* d'ara. Més exactament no em puc estar d'afirmar que *Lena* forma una trilogia juntament amb *Mal de lluna* i *Louise, un conte sobre la felicitat*. Una trilogia, val a dir, protagonitzada per dones. Però aquesta trilogia a més a més se situa en un nucli poderós, en una fase determinant de la seva obra. Hi ha tota una sèrie de novel·les que originalment estaven pensades com a relats per formar un sol volum i que pertanyen al període que va de *La japonesa* als *Dies meravellosos*. Diria que és en aquest espai central on Coca dona forma a allò que vol arribar a copsar i a expressar mitjançant el llenguatge —i per tant ho fa més visible, ho porta a la superfície— i que ja es trobava a *Mal de lluna*, que va ser la seva reaparició com a novel·lista d'*Els lluisos*. Aquesta *Lena* d'ara enllaça amb les protagonistes de les obres esmentades. En cap cas dic que *Lena* en sigui una repetició. Ni tan sols una continuació. És un aprofundiment i una ampliació, és

portar al límit, i fins i tot exhaurir, una sèrie de temes i de motius que ja estaven d'una manera o d'una altra formulats a les dues novel·les citades.

Un d'aquests temes sempre presents és el de la fragilitat de la condició humana. I *Lena* simbolitza aquesta fragilitat. Però aquesta fragilitat Coca fa que suri a partir del món i el medi social en què viu la protagonista del llibre. El de *Lena* es un món «pulcre», «ric», «curós», «amable», «net», «ordenat»... «SEGUR». Tots aquests adjectius, entre d'altres, no me'ls he inventat pas jo, no són pas de la meua collita, els he anat espigolant aquí i allà del que ens explica el narrador de la història de *Lena*. Aquests adjectius defineixen el món que s'ha construït *Lena*. Qualifiquen el món en el que viu *Lena*. És un món que es pot controlar. És un món que fa de mur de contenció del caos exterior. És un món quiet. Gairebé una imatge fixa. Com ho és la casa on viu *Lena*. Com ho és també l'illa on hi ha aquesta casa que habita. És un món que sembla excloure, i de fet exclou, qualsevol fet que pugui desterrassar l'ordre, la pulcritud, l'amabilitat... La realitat exterior n'és exclosa. La vida n'és exclosa. La vida és reduïda al silenci. La vida és reduïda a una

agenda d'activitats més o menys frenètiques que adquireix la qualitat d'una fugida. Però ¿es poden silenciar les pors? ¿Es poden silenciar els fantasmes? I ¿què passa quan penetra un element que distorsiona aquest escenari tan ben moblat i endreçat?

En la vida de *Lena* n'hi ha uns quants, d'aquests fantasmes. Són com les màscares de les tragèdies gregues que ella tan bé coneix com a estudiosa del teatre. Són màscares del dolor: la filla malalta, la germana assassinada de manera infame, el pare i la mare com a suprens guardians d'aquest món on sembla que mai no passi res de res. O que res sigui capaç d'alterar, de commoure, de sotraguejar la seva ordenada rutina. On les emocions i els sentiments, i el dolor n'és un entre molts, sembla que estan sota un control ferri. Com si fos de mala educació mostrar-los. En aquest punt hem d'entendre la «fragilitat» com una mena de «provisionalitat existencial». *Lena*, fa saber Bet al narrador, és un ésser fràgil. Cal explicar que Bet és un altre d'aquells personatges secundaris tan importants a les novel·les de Coca. Bet és una mena de contrapunt a la figura turmentada de *Lena*. És ja una dona entrada en anys, és la imatge de l'equilibri. És d'aquella mena de persones que veuen la vida sencera, que han arribat en aquell punt d'acceptació plena de la vida, inclouenthi les ferides.

Lena, per contra, en un dels passatges del llibre confessa que té por de la vida. Diu que té por de la realitat que l'envolta. Que no sap com enfrontar-s'hi. Que no sap com viure-hi. I per aquest motiu s'envolta d'activitats on poder agafar-se o d'un món de seguretat on no hi ha res que sembli provisional, com ho és l'existència. Però fins i tot el sexe és per a *Lena* un element trasbalsador. I per tant també es contempla com a pertorbació. Però allora el sexe, els rituals amorosos, és també un llenguatge, un mitjà de comunicació que tenim els humans. En el cas de la *Lena*, però, el sexe es mou en dues direccions. D'una banda, és l'instrument que l'ajuda a traspasar el mur de silencis. Però de l'altra també és un crit desesperat, adolorit, un camí per on s'escapen la seva ràbia i la seva impotència existencials. I aleshores és quan el sexe, convertit en transgressió, esdevé una possibilitat d'automutilació, una manera de fer-se mal, de castigar-se ella mateixa. El sexe és el camí que ens descobreix l'esvoranc emocional al qual s'aboca *Lena* i ens descobreix de què estan fets els seus silencis.

